

לימוד ישראלי לשבועות תשפ"ה

מברית סיני ועד היום

בריתות. חיבורים. זהות.

ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו

לע"נ ציפורה דבורה קרוניץ
בת ר' יוסף הלוי וחנה (יושפה) ז"ל

ביכורי בית
לימוד יחד בחג השבועות

מברית סיני ועד היום

בריתות. חיבורים. זהות

אֲכַל תַּחַת אוֹתָהּ אֲדָמָה

כָּבֶד מִנֶּץ צֶמַח עֵקֶשׁוֹן

מִשְׁרִישׁ עַד אֵין קֶץ

וְנִלְפֶת אֶהְבָּה.

דעאל רודריגז גארסיה מתוך 'הותר לפרסום'

בהר סיני כרתו בני ישראל ברית עם הקב"ה – ברית שהפכה את עם ישראל לעם ייחודי ונבחר. בשונה מהבריתות הקודמות (כמו הברית עם נח או עם האבות), זוהי ברית עם עם שלם, לא עם יחידים – ברית לאומית. זו הסיבה שמעמד הר סיני הוא אירוע מרכזי כל כך בסיפורו של העם היהודי.

"אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי – וְהִיִּיתֶם לִי סֶגְלָה מִכָּל הָעַמִּים..." (שמות י"ט, ה) בברית סיני, מנסח הרב זקס (אתר מורשת הרב זקס, 'ניצבים'), ביקש האלוקים מעם ישראל "להכיר בו כריבון וכמחוקק יחיד... בני ישראל נדרשו מעתה לשלב את המודעות לאלוהים בכל תג ותג בחייהם".

חוברת זו מזמינה אתכן ואתכם להעמיק במושג הברית, והיא בנויה משני חלקים:

- **החלק הראשון** כולל שני מערכי לימוד העוסקים בחג השבועות כמעמד של כריתת ברית - בין עם לאלוהיו. החלק כולל מקורות, דיון ושאלות לעיון משותף.

- **החלק השני** כולל שישה "קולות" - טורי דעה אישיים המבקשים להרחיב את מושג הברית מתוך המציאות הישראלית: בריתות בנות זמננו בהתהוותן.

המלחמה המתמשכת משנה את החברה הישראלית, אך בתוך כל המורכבות והכאב היא גם מייצרת חיבורים חדשים ומאירים – בין יהדות ישראל ליהדות התפוצות, בין עולים לוותיקים, בין מגזרים שונים, ובין אזרחים שנושאים יחד באחריות לבניית הבית הזה.

חיבורים ובריתות מתחדשים אלו הם כמין פנסי דרך.

הם לא רק מאירים את הדרך – הם יוצרים אותה, ומתוכם הדרך עולה ומתבהרת.

מאחלים לכולנו לימוד שמחבר לב ואדם.

אֲשֶׁרִי מַחֲכָה וַיִּגִּיעַ וַיִּרְאֶה עֲלוֹת

אוֹרָךְ וַיִּבְקְעוּ עָלָיו שְׁחָרִיךְ,

לָךְ אוֹת בְּטוֹבַת בְּחִירֶיךָ וְלַעֲלֹז בְּשִׁמְחָתְךָ

בְּשׁוֹבְךָ אֶל קִדְמַת נְעוּרֶיךָ.

(ריה"ל)

חַג שְׁמֹאלֹת שְׁמַת, נְחֵמָה וּמִשְׁאוֹרֵי סִימָלִים.

יוכי נדבצקי

מנהלת תוכן, צהר, שבועות תשפ"ה

מתן תורה או מעמד הר סיני? ברית: מפגש וחוקים

איילת וניתאי הוד

הקדמה:

חג שבועות מזמן אותנו להתבוננות במעמד הר סיני. או שמא נקרא לו מעמד מתן תורה? מבט מעמיק יגלה שני פנים של המעמד, שיעמדו במוקד דף הלימוד הזה. מתוך שני הפנים נגלה מבט מורכב יותר על מושג ה"ברית", מושג מהותי שמגדיר קשרים עמוקים בין אדם לאדם, בין אדם לעמו, ובין עם לאלוהיו.

בתורה אנו מוצאים שני מקומות בהם מתוארת ברית סיני: שמות י"ט ודברים ד'. על אף ששני הפנים - מתן תורה ומעמד הר סיני - מופיעים בשני המקומות, נראה שכל מקום מדגיש צד אחד יותר מהשני.

שמות י"ט - מעמד הר סיני:

משנה תענית ד', ח

אמר רבן שמעון בן גמליאל: ... צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו (שיר השירים ג'). **ביום חתנתו, זה מתן תורה.** וביום שמחת לבו, זה בנין בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו. אמן:

מה הוביל את רשב"ג להמשיל את מתן תורה ליום חתונה? ננסה לראות בפסוקים ובפרשנים:

שמות י"ט:

ג ומשה עלה אל האלהים; ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר, כה תאמר לבית יעקב, ותגיד לבני ישראל: ד אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים: ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי. ה ועתה, אם שמוע תשמעו בקלי, ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל.

ניתן לזהות בנאום ה' למשה: **הצהרה (פס' ד')**, ולאחריה ניסוח של **חזרה: אם... אז...** (פס' ה-ו). מעין כתובה.

ארה התנאים של כל צד בחוזה? מה מקבלים אם נאמרים התנאים החוזרים?

נתבונן כעת בהכנות לקראת המעמד, ובייחוד לקראת המפגש בין אלוהים לבין העם:

טו ויאמר [משה] אל העם, היו נכנים לשלשת ימים: אל תגשו אל אשה. טז ויהי ביום השלישי בהית הבקר, ויהי קלות וענן כבד על ההר, וקל שפר חזק מאד; ויחרד כל העם, אשר במחנה. יז ויצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה; ויתיצבו בתחתית ההר. יח והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה', באש; ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד.

רש"י, על פסוק י"ז - לקראת האלהים:

מגיד שהיתה שכינה יוצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה...

נא לדאין את מלאך הר סיני כמלאך של חתונה: איך מרגיש החתן? הכלה? איך נראו ההכנות? איזה מוסיקה נשמעה? מה מרגיש? הדימוי הזה צומח את הפסוקים באור אחר.

'אלוהים - אני יהודי'

עומר ברק

סופר, תסריטאי, מאז ה-7.10 פועל באמצעות הרצאות, סדנאות וטורים לאיחוי הקרעים בעם ולחיבור כל החלקים. מתגורר בתל אביב, אב לשניים.

לא רציתי לכתוב את הטקסט הזה. זו האמת. משכתי ומשכתי - עוד יום ועוד יום - בתקווה שהזמן יחזור ל-6.10.23 וכל הזוועות שקרו מאז פשוט יימחקו ואני לא אמצא את עצמי, שוב, מדבר על היהדות שלי.

אני לא רוצה לדבר על היהדות שלי.

במשך שנים, לא רק שהצלחתי לא לדבר על היהדות שלי - גם עשיתי את זה במופגן ובמובהק. בהרצאות בחו"ל התעקשתי להיות מוצג כיוצר הישראלי. אם מישוה בקהל היה שואל אותי משהו על היהדות שלי, התשובה הקבועה שלי הייתה: "נולדתי לאמא יהודייה, עשו לי ברית מילה - אבל פה מתחיל ונגמר הקשר שלי ליהדות".

והכי גרוע - באמת האמנתי לזה.

המפגש שלי עם היהדות היה, בלשון המעטה, לא נעים. תמיד בכפייה. תמיד בכעס. תמיד אבוד מול ספר התפילה או המנהגים השונים. היהדות היא הרבה דברים, אבל היהדות הישראלית הרשמית - אינה נעימה ואינה מקבלת. כל מפגש עם גורם דת רשמי כלשהו - מרב בית הכנסת בבר המצווה ועד הרבנות - גרם לי להתכווץ, לרצות שזה ייגמר, ולהכריז: אני לא האנשים האלה.

מה לי ולאנשים האלה בכלל? אני לא כמוהם. אני לא גלותי בארץ שלי. אני ישראלי. צבר. אפיקורוס. כופר. אני לא הילד עם הקסקט בצילום המפורסם מהשואה. אני ישראלי.

ואז הגיע ה-7.10. והווידאו שריסק לי את כל העצמות והאמונות בגוף - עם המחבל המתועב שצעק לאבא שלו בטלפון: "רצחתי עשרה יהודים!" והעיניים שלו - הו, העיניים - סיפרו לי את הסיפור כולו וריסקו לי את תפיסת העולם שלי לרסיסים. אני לא יכול לברוח.

אני יכול להגיד עד מחר שאני לא יהודי - ועדיין יבוא איזה מטורף צמא דם שלא יבדיל ביני לבין חרדי ממאה שערים.

ואולי, חשבתי לעצמי, זה בגלל שבאמת אין הבדל.

אלוהים - אני יהודי.

ועכשיו מגיעה שאלת השאלות: אז מה זה אומר? מה אתה עושה עם ההבנה הזאת? אתה מדליק נרות? אתה שומר שבת? אתה אוכל כשר? אתה מתפלל? ובכן, התשובה לכל השאלות היא לא.

עברתי זעזוע ושבר עמוק - לא השתלת אופי.

ואני כאן כדי להגיד שזה בסדר.

ואני כאן כדי לתבוע את מקומי בשרשרת היהודית ולהגיד: אני יהודי. גם אני יהודי. אם הסכין לא מבדילה, גם אנחנו לא יכולים להבדיל. אסור לנו. אחרי כל כך הרבה שנים סביב ההתפלפלות הכה מרגיזה במסדרונות הפוליטיים והתרבותיים לשאלה מיהו יהודי ומי קובע, קיבלנו כולנו תשובה מוחצת: הסכין. בסוף רק היא קובעת. **ואם אני אמות כיהודי, ההחלטה היחידה שלי היא שאני גם רוצה לחיות ככזה.**

אז איך זה מתבטא? בתפיסה שלי. במחשבה שלי. בהבנה שלי את העולם ואת העובדה שלמרות שבמשך שנים חשבתי שאני איש העולם הגדול, אני שייך לכאן, לגטו הקטן. כאן האחים שלי, כאן המדינה שלי, כאן הדת שלי.

אני יהודי.

שתי מילים שלא חשבתי שאגיד אף פעם, והנה הן חלק בלתי נפרד מהזהות שלי היום. אני לא מפחד מהדת שלי יותר. גם לא שונא אותה. בשבילי זה המון. כרגע, זה גם מספיק.

...וְאֵלֶּיךָ נִקְרָאת אִמִּי

מדוע אם כן אני יהודי? לא משום אמונתי שהיהדות מכילה בתוכה את הסיפור האנושי כולו... אינני יהודי אף לא בגלל האנטישמיות או כדי למנוע מהיטלר ניצחון שלאחר המוות. מה שקורה לי אינו מגדיר מי אני, שהרי אנו עם של אמונה, לא של גורל. גם אינני יהודי משום שאני סבור כי היהודים טובים מאחרים – אינטליגנטיים, מוסריים, שומרי חוק, יצירתיים, נדיבים או מוצלחים יותר מהם. השוני אינו טמון ביהודים אלא ביהדות, לא במה שהננו אלא במה שאנו נקראים להיות.

הרב ד"ר יונתן זקס, 'רדיקלית אז, רדיקלית עכשיו', הוצאת שלם, תרגום: מנשה ארבל, ירושלים תשס"ז, עמ' 167

"המילה שכבר שנים לא אמרנו: אנחנו!"

רותי רוטו

שפית, אשת טלוויזיה, יזמית ופעילה חברתית. מאז ה-7.10 מובילה את פעילות World Central Kitchen בישראל, מספקת אוכל בכל הארץ – למפונים, לתושבי קו העימות, לניצולי נובה, למשפחות החטופים ולחטופים ששבו.

החוקר ג'ארד דיימונד, בספרו "רובים, חיידקים ופלדה", מנסה להסביר את ההבדלים בין תרבויות. למה תרבות אחת הופכת למעצמה כלכלית, ואילו אחרת שקועה בעוני, למשל. אחת התשובות שלו עוסקת בחדשנות חקלאית: מה גרם לקהילות מסוימות לאמץ טכנולוגיה ולגדול, בעוד אחרות נשארו ציידים-לקטים? אחד הגורמים המרכזיים, הוא אומר, היה מלחמה.

המלחמה מביאה הרס, כאב ואלימות, אבל גם הזדמנות לשינוי, גם בתחומים השמרניים ביותר, כמו אוכל או, במקרה שלנו, מפגשים אנושיים.

למה אני כותבת את כל זה? כי חמשת העקרונות הפרה-היסטוריים של דיימונד הם משהו שמלווה אותי מאז בשאלה שמטרידה חוקרים רבים בתחומים שונים: מה גורם לאנשים למעשה להשתנות? לערער את תפיסת עולמם הקבועה, שדווקא התגר עליה יכול להביא לזינוק התפתחותי עצום. היציאה הזאת הכפויה היא לעיתים הזדמנות לשינוי ולפריצות דרך בחלקים במוח ובנפש שלא יכולנו לצפות.

במסגרת הפעילות שלי עם World Central Kitchen, מצאתי את עצמי מנהלת פעילות הומניטרית עם מטבחים של מסעדות, מדן ועד אילת. עבדנו עם חב"ד בצפת, עם בדואים ברהט, עם חרדים בבית"ר עילית ועם קיבוצניקים בערבה.